

9. Юферева Е. В. Динамика периферийных жанров в русской поэзии второй половины XIX века. [монографія] / Е. В. Юферева. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. – 408 с.
10. Schmidt D. Mülheim Theaterstage. Stücke. 2005 [Електронний ресурс] / Dietmar N. Schmidt – Режим доступу до ресурсу: // <http://www.goethe.de/kue/the/nds/nds/aut/smp/ru5049595.htm>
11. Weinzierl U. “Die Welt”, 14.09.2004 [Електронний ресурс] Weinzierl Ulrich / Режим доступу до ресурсу: // <http://www.goethe.de/kue/the/nds/nds/aut/smp/de5049595.htm>

References

1. Vartanova, E. L. (1999) K chemu vedet konvergentsiya SMI? Informatsionnoe obschestvo [What is the convergence of the media doing? Information Society]. No. 5, pp. 11–14.
2. Vasyliiev, Ye. (2007) Berezhys zakokhanoi! Kino-Teatr [Beware of the lover]. No. 2, pp. 6–8.
3. Zyryanov, O. V. (2003) Evolyutsiya zhanrovogo soznaniya russkoy liriki: fenomenologicheskii aspekt [Evolution of the genre consciousness of Russian lyrics]. Ekaterinburg: Izd-vo Uralskogo un-ta. [in Russian]
4. Kopteva, G.G. (2011) Epicheskie intentsii v tvorchestve Nikolaya Zabolotskogo [Epic intentions in the works of Nikolai Zabolotsky]. [PhD Thesis]. Barnaul: Altayskaya gos. ped. akademiya. [in Russian]
5. Freydenberg, O. M. (1997) Poetika syuzheta i zhanra. Podgotovka teksta, spravochno-nauchnyiyy apparat [Poetics of the plot and genre. Preparation of the text, reference and scientific apparatus]. Moscow : Labirint. [in Russian]
6. Chuprinin, S. (2007) Konvergentsiya v literature [Convergence in literature]. Moscow : Vremya. [in Russian]
7. Shimmelpfennig, R. Zhenschina iz proshlyih vremen: pesa [A woman from the past: play]. [Electronic source] Available at: <http://www.theatre-library.ru/authors/sh/shimmelpfennig>
8. Shteynbuk, F. M. (2014) Konverhentsiia tilesnykh mikrotoposiv u suchasniy svitovii literaturi [Convergence of bodily microtoposes in modern world literature]. Kyiv : Vydavnychiy dim Dmytra Buraho. [in Ukrainian]
9. Yufereva, E. V. (2014) Dinamika periferiynykh zhanrov v russkoy poezii vtoroy poloviny XIX veka [Dynamics of peripheral genres in Russian poetry of the second half of the nineteenth century. Monograph]. Kyiv : Vidavnychiy dim Dmitra Burago. [in Russian]
10. Schmidt, D. Mülheim Theaterstage. Stücke. 2005 [Electronic source] Available at: <http://www.goethe.de/kue/the/nds/nds/aut/smp/ru5049595.htm>
11. Weinzierl U. “Die Welt” [Electronic source] Available at: <http://www.goethe.de/kue/the/nds/nds/aut/smp/de5049595.htm>

УДК 821.133.1.09 '18'

Д. І. Дроздовський

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України

Соціальні проблеми англійського «академічного роману»: історична ревізія піджанру

Дроздовський Д. І. Соціальні проблеми англійського «академічного роману»: історична ревізія піджанру. У статті окреслено діахронічну трансформацію, що в історії англійської літератури ХХ століття відбувається з таким романним піджанром або жанровим різновидом, як «академічний роман» («campus novel»). Проаналізовано ключову проблематику творів, які належать до цього жанрового різновиду, зокрема романи Дороти Саерс, Івліна Во, Чарлза Персі Сноу, Джона Вейна, Казуо Ісігуро. Визначено ключові епістемологічні проблеми, експліковані у творах англійської літератури, написаних як «campus novel». Зосереджено увагу на взаємозв'язках «campus novel» із соціальним і соціально-політичним романом, у якому в сатирично-іронічному ключі оприявлено різні політичні вади й суспільно-психологічні комплекси, які традиційно пов'язують із британським суспільством. Окрему увагу приділено стереотипним формам сприйняття одними соціальними прошарками інших. Наголошено на виявах критики університетської освіти. Акцентовано на протистоянні між представниками гуманітаристики та точних наук («sciences»), що знаходить широку репрезентацію в англійських «campus novels». Визначено філософсько-світоглядні й суспільно-політичні основи такого конфлікту, що проходить через історію англійської літератури ХХ-ХХІ ст. і знаходить особливу реактуалізацію у творах британського пост-

постмодернізму (романи Д. Лоджа, Д. Мітчелла, М. Геддона та ін.). Окреслено сюжетну специфіку, а також наголошено на тому, що «академічний роман» у ХХ ст. містить виразні елементи соціального або соціально-психологічного роману. Визначено світоглядно-філософські та соціальні параметри аналізованого романного різновиду, які детермінують пам'ять жанру. Акцентовано на стратегіях використання іронії й сатири у «campus novels». Розглянуто проблематику роману «Безутішні» К. Ісігуро, у якому експліковано дражливі соціальні моменти, зокрема форми неприйняття вищим класом нижчого й навпаки. Наголошено на психологічних чинниках, що детермінують соціальну напруженість.

Ключові слова: «академічний роман» («campus novel»), англійська література ХХ ст., Дороти Саярс, Івлін Во, Чарлз Персі Сноу, Джон Вейн, Казуо Ісігуро.

Дроздовский Д. И. Социальные проблемы английского академического романа: историческая ревизия поджанра. В статье обозначена диахроническая трансформация, происходящая в истории английской литературы ХХ века с таким романным поджанром, как «академический роман» («campus novel»). Проанализирована ключевая проблематика произведений, относящихся к этой жанровой разновидности, в частности романы Дороти Сайерс, Ивлины Во, Чарльза Перси Сноу, Джона Уэйна, Кадзуо Исигуро. Определена сюжетная специфика анализируемых романов, а также отмечено, что «академический роман» в ХХ в. включает в себя выразительные элементы социального или социально-психологического романа. Определены мировоззренческо-философские и социальные параметры рассматриваемой жанровой разновидности, которые детерминируют память жанра.

Ключевые слова: «академический роман» («campus novel»), английская литература ХХ века, Дороти Сайерс, Ивлин Во, Чарльз Перси Сноу, Джон Уэйн, Кадзуо Исигуро.

Drozdovskiy D. I. Social outlines of the English «campus novel»: historical revision of the subgenre. Campus novel or academic fiction is a specific genre that has gained worldwide readership. Campuses spread throughout the world provide rich productive raw material for fiction. The trend of campus novels started back a century ago and mainly in the UK.

The paper refers to the diachronic transformations that took place in the history of English literature of the twentieth century with such a novelistic subgenre as «campus novel». The key issues related to this subgenre have been outlined taking into account the novels written by Dorothy Sayers, Evelyn Waugh, Charles Percy Snow, John Wain, and Kazuo Ishiguro. The plot specifics of the novels have been spotlighted in the paper. It is also noted that the «campus novel» in the twentieth century has included remarkable elements of social or socio-psychological novel. Philosophical and social parameters of the subgenre have been discussed taking into account the factors that determine the memory of the genre.

Campus novels are also called academic novels since these novels focus on the academy. Academy is a place that attracts most people because of its imaginary idealistic notions. It is in fact thought of as a paradise of learning where the inmates dedicate themselves to lofty pursuits. These notions juxtaposed with reality provide a rich source for parody, satire and irony, since some of the people inside it struggle between reality and intellectual pretensions. The strategies of satire and parody have been explained in the paper in English novels of the twentieth century. Academic novels are interesting since they exploit the tension between idealism and corruption. Janice Rossen, a commended campus novel critic who is cited in the paper, points out in her book, *The University in Modern Fiction* that the primary issue that these novels engage is the interplay between fiction and fact.

The *Oxford Companion to Twentieth-Century Literature in English* (1996) elaborates on Campus Fiction as follows: campus fiction is a term describing a particular genre of novels, usually comic or satirical, which have a university setting and academics as principal characters. The persisting scholarly interest in campus novels was also proved by the 2007 publication of *The Academic Novel: New and Classical Essays*, a collection edited by Merritt Moseley. The editor's introduction summarizes the development and reception of the genre up to the early twenty-first century. Moseley argues that most academic novels are comic which does not necessarily make them satirical and concludes that the high incidence of comedy, ranging from the most delicate verbal touches to broad farce, in academic fiction is one of its most valuable and welcomes traits. However, in this paper, the author provides a new outlook on the campus novel spotlighting its social patterns and analyzing this subgenre as an example of confrontation between stereotypical views on humanities and sciences.

Key words: «campus novel», English literature of the twentieth century, Dorothy Sayers, Evelyn Waugh, Charles Percy Snow, John Wain, Kazuo Ishiguro.

Академічний роман («campus novel» відповідно до питомої англійської традиції) має значний евристичний потенціал, який допомагає осмислити виклики сучасного світу в діалектичній єдності гуманітарного мислення й наукових підходів (передусім тих, що у своїй основі покликаються на дослідження, результати яких можуть бути емпірично перевірені). Цей жанровий різновид в англійській літературі 1980-2000-х рр. набув особливої актуальності та популярності після публікації низки романів Д. Лоджа, А.С. Баетт та ін. Водночас у зарубіжному літературознавстві не наголошено на тому, що «академічний роман» має

значний соціальний компонент і постає формою осмислення соціальних проблем певного часу. Лише окремі літературознавці (І. Картер [1], Е. Шоволтер [9]) звертають увагу на соціальні, гендерні й феміністичні аспекти, репрезентовані у цьому жанровому різновиді.

Мета цієї статті полягає в репрезентації динаміки трансформацій «академічного роману» в англійській літературі ХХ ст., а також в осмисленні соціальних проблем, які в ньому були експліковані протягом зазначеного часу.

У романі Казуо Ісігуро «Безутішні» (1995 р.) в одному епізоді головний герой, всесвітньовідомий

піаніст, прибувши з концертом до європейського міста, отримав прохання від порт'є в готелі, де зупинився, сказати у своїй промові кілька слів від імені усіх порт'є країни. «Несуттєва ремарка, панове. Як вам відомо, чимало з нас протягом багатьох років безперервно працювали, аби змінити ставлення містян до нашої професії. Можливо, ми досягли незначних успіхів, але загалом нам нічого не вдалося й цілком зрозумілим є наше розчарування з приводу того, що деякі речі ніколи не зміняться. Лише одному вашому слову, панове, під силу змінити все. Це може бути поворотним моментом в історії нашої професії» [3:296].

Як дворецький із роману «Залишок дня» (1989 р.), так і порт'є у романі «Безутішні» — люди похилого віку. Порт'є штучно вивисує самоповагу, перебільшуючи труднощі своєї праці. К. Ісігуро використовує прийом сатири, аби показати читачеві гіпертрофовану складність роботи порт'є. У першому розділі роману піаніст цікавиться в порт'є, коли вони їдуть у ліфті, навіщо той тримає в руках дві важезні валізи. Виважено, не опускаючи багажу, порт'є пояснює піаністові, що в такий спосіб він залишається вірним принципам свого фаху: «Завжди існує така думка, що ця робота під силу будь-кому, хто за неї візьметься... На мою думку, причина в тому, що кожен у цьому місті якоюсь мірою вже має досвід у перенесенні свого багажу з місця на місце. Оскільки їм це під силу, вони припускають, що робота готельного порт'є не така вже й складна» [2:6].

За подібною дискусією, експлікованою за допомогою іронії та сатири, між представником мистецької богеми й представником чітко вираженого соціального класу можна спостерігати аналогією з дискусіями, які пов'язані зі стереотипним уявленням більшості англійців про діяльність філологів, письменників, літературних критиків та інших представників гуманітарного цеху. Зрештою, можна пригадати, що подібні дискусії мали особливу інтенсивність у 1920-і рр. в академічних середовищах США. У зібганому вигляді ключове запитання таких дискусій можна сфокусувати так: «Чи потрібно мати ступінь доктора наук, щоб насолоджуватися читанням романів та давати їм справедливую оцінку»? Непосвяченій у тонкощі фаху людині може видатися, що різновиди аргументації, які відрізняють літературних критиків від звичайних читачів, видаються не менш необґрунтованими, ніж відмова порт'є опустити валізи під час пересування у ліфті. К. Ісігуро описує подібну ситуацію задля проведення паралелі між носієм багажу та музикантом. Він не ставить під сумнів музичних досягнень головного героя Райдера; проте письменник порушує питання про те, якою є його значимість у суспільстві. Райдер відстоює важливість своїх подорожей, хоч і витрачає чимало

на особисте та сімейне життя, бо вважає, що його професіоналізм потрібний суспільству. К. Ісігуро через сконструйовану дискусію порушує питання про те, чи такою вагомою насправді є значимість піаніста для суспільства, чи потрібні в сучасному суспільстві митці й чи справді новітні «служителі муз» своєю творчістю виконують певне соціальне завдання. Крім того, К. Ісігуро порушує ще одне болюче питання: хто, власне, вирішує, наскільки потрібно для суспільства постає майстерність Райдера?

Отже, в романі у певний спосіб окреслено дискусію, яку розпочинає британський літератор кінця ХХ ст. із письменниками-попередниками, які наголошували на тому, що мистецтво повинно бути соціальним і виконувати суспільно важливі функції; зображені в «академічному романі» (ідеться про піджанр «campus novel», тобто «роман про академічне містечко» в дослівному перекладі) попередніх десятиліть науковці часто постають неоднозначними й «подвійними»: їх академічна добросесність завершується там, де, наприклад, починається справа з розподілу стипендій.

У романі К. Ісігуро порушено питання про те, що, крім вірності читацькій аудиторії, яка охоплює не лише літературні кола, письменники також мають претензії до преси, їх незадоволеність стосується й тих літераторів, які влаштовують змагання в соціальній царині, намагаючись показати, що «важливішим» є той письменник, який своїми романами має значний соціальний вплив на якнайширші читацькі кола.

Подібний діалог-дискусія, експлікований у романі К. Ісігуро, наявний і в романі «Вбити батька» (1962 р.) Джона Вейна, представника іншого покоління в англійській літературі. У зазначеному романі батько головного героя, якого син джазового піаніста назвав «старомодним професором античності в покинутому Богом університеті» [11:196], під час розмови з молодшим чоловіком, який працює в галузі металургії, був здивований його словами: «Ви називаєте музику сина банальною, ба навіть простонародною. Проте вам має бути відомо, що чимало людей готові сказати те саме і про ваш фах. Я не кажу, що погоджуюся з ними, але тисячі людей вважають, що в наш час поруч із нагальними проблемами голоду й нашестям хвороб та станом міжнародної політики викладати мертві мови та вивчати стародавні тексти — це лише марнування життя» [11:224–225]. Втім, професор одразу заперечує цю думку: «Що ж, — відповів він, — я знав, що це все безнадійно» [11:225].

Роман «Безутішні» можна справедливо зарахувати до «академічного роману» («campus novel»), у якому точиться дискусія про важливість або ж, навпаки, марність гуманітаристики, мистецтва, зокрема й літератури для зміни

суспільства, залучення людства до прекрасного, поширення моральних орієнтирів. «Академічний роман» пропонує реципієнтам замислитися над місцем гуманітарних наук у світі, коли, скажімо, діяльність професора прирівнюється до роботи порт'є.

У британському літературознавстві наявна певна усталеність поглядів щодо періодизації «академічного роману» як романного піджанру: на думку більшості дослідників, у романах, написаних у другій половині ХХ століття, домінує сатира як засіб акцентування на ключових проблемах гуманітаристики в їх зіткненні з дискурсом точних наук, а в романах, які були створені в першій половині ХХ ст., домінують пасторальні образи [1; 7; 9]. Звичайно, подібна бінаризація, як і будь-яка теорія, побудована на генералізації лише за двома ключовими критеріями, постає спрощеною, а отже, вразливою для критики. Цю схему можна піддати сумнівам, якщо пригадати такі романи, як, «Любов і Містер Льюїшем» Герберта Веллса [13], у якому мова йде про міську технічну освіту, а не гуманітарні науки в Оксфордському університеті. Цьому роману притаманна мінімальна ідеалізація пасторальних образів. У романі «Джилл» Філіпа Ларкіна [4] описано навчання в Оксфорді й порушено проблему здобуття стипендії в умовах соціальної нерівності. У романі Барбари Пім «Кремpton Годнет» [6] (написаний у 1936 році, але не був опублікований до 1985 року) гендерна проблематика навчання в престижному закладі знову подається в саркастичному світлі.

У романі «Повернення до Брайдсхеда» (1945 р.) Івліна Во [12] описано час навчання Чарлза Райдера в Оксфорді як період відкриття краси, що змінює життя (звернімо увагу на ім'я протагоніста, яке суголосне імені героя з роману «Безутішні» К. Ісігуро, проте говорити про контактологічні впливи наразі не наважусь). Автор наполягає на тому, що саме Оксфорд як вищий навчальний заклад робить таке відкриття можливим, бо перебуває за межами комерційної цивілізації — це ізольоване від світу місце, що нагадує монастир та в якому безперервно «кипить життя» [12:29]. Пасторальна література містить у собі видиму або приховану критику світу, який існує поза межами «монастиря, що також означає зовнішню загрозу проникнення й знищення ідилічного простору» [5:158].

На думку науковця, «пасторальна утопія — це чоловіче товариство, яке здебільшого є гомосексуальним. Університет стає місцем, де зароджується близькість між чоловіками, перш ніж вони потраплять в гетеросексуальне середовище» [5:159]. У головного героя роману Івліна Во є череп із написом «І в Аркадії є своє «я»» [12:53]. У романі згадується легендарна країна Лайонес як місце «стовпотворіння жінок, яке існує для

встановлення розбіжностей між двома світами» [12:30]. Неприпустима вульгарність, що панує в університеті, експлікована в романі на прикладі військової повинності. Дивакуватий естет Себастьян Фліт, згодом «чоловік, який перераховував кошти» [12:240] (мешкає в Північній Африці зі своїм коханцем, простакуватим вихідцем із робочого класу), здійснив чималий вплив на формування досвіду головного героя у стінах Оксфордського університету. Цитата про грошові перекази є свідченням того, що ідилічне бачення життя Оксфордського університету, яке оберталось навколо «невеликих компаній інтимних друзів» [12:270], — це лише погляд на ситуацію очима рантьє з роману К. Ісігуро.

Райдер, художник-архітектор, якому доводилося працювати, щоб «віддати честь здобуткам [своїх меценатів] у період їх занепаду», зазначає, що його приїзди у великі будинки «часто, здавалося, були лише на кілька хвилин попереду за аукціонерів, передвісників диявола» [12:260]. В романі Райдера репрезентовано як людину, яка супроти власної волі допомагає знищити відому аристократичну родину, яку він сам справді шанує.

Роман Чарлза Персі Сноу «Наставники» (1951 р.), який Елейн Шоволтер описала як «один із найбільш шанобливих, ідилічних та утопічних академічних романів з коли-небудь написаних» [9:34], знову репрезентує університетське суспільство як суто чоловічу общину. Дія роману обертається навколо дванадцятьох кандидатів, які будуть відібрані стипендіатами вигаданого Кембриджського коледжу задля обрання нового голови. Зауважимо, що функціонування певного сексуального підтексту не так легко розпізнати в цьому романі. Тема сексуальних стосунків, політичних інтриг та матеріальних заохочень детермінує розгортання сюжету твору. Головний кандидат на посаду (за політичним вподобаннями — консерватор), якому оповідач (дотримується прогресивних поглядів) спочатку надає перевагу, втрачає свою майстерність значною мірою через незграбну та амбіційну дружину, яку також називають «сварливою» [10:88]. Він зробив помилку, присвоївши собі нагороду до процедури спільного голосування.

Е. Шоволтер звертає увагу на напруженість, що існує між «ідеалізованим поглядом на непримиренне минуле» Ч.П. Сноу та недоліками його мотивів та поведінки, які насправді зводяться до простого «кар'єризму» [9:42]. Єдиний виняток — ситуація з молодим науковцем на ім'я Калверт (він не має жодного стосунку до основного сюжету).

У романі «Зустріч випускників» (1939 р.) Дороті Саєрс шрусберський жіночий коледж (розташований в англійському містечку Шрусбері) описано як «спокійне місце, де враховують лише

інтелектуальні досягнення» [8:17]. Але коли в романі представлено справжнє інтелектуальне досягнення, події в цьому спокійному місці набувають рис детективної історії з переплетенням сюжетних ліній між Гаррієт Вейн та лордом Пітером Вімзі. Місіс Лідгейт має здобути стипендію за своє дослідження, пов'язане з вивченням інтонаційних елементів в англійській поезії, починаючи від поеми про Беовулфа. Місіс Лідгейт розробляє інноваційну теорію, яка «передбачає складну систему позначень для дванадцяти різних підвидів, вступ, який ставав ключем до ще не написаного змісту» [8:39-40]. Проте ще до того моменту, коли читач дізнається, що це «грандіозна робота», її спалюжено «найганебнішим чином» [8:75]. Для дослідниці єдиною втіхою залишалися оплески публіки.

Ритм університетського життя, експлікований у романі, свідчить про те, що з року в рік у цьому академічному світі взагалі нічого не змінюється. Але якщо «університет — це рай», як стверджує епіграф, Д. Саєрс робить кілька доповнень. Слід, який веде до основного винуватця, починається з «бідного Юки» [8:43], колишнього порт'є у коледжі, який був звільнений за крадіжку та інші злочини, а його дружина, як виявилось, дбала про дітей лиходіїв (зауважимо, що у згаданому на початку розвідки романі К. Ісігуро порт'є захоплюється Гітлером і має схильності до нарцисизму, проте не беремося стверджувати про генологічно-контактологічний зв'язок між цими образами). Після тривалого спостереження за напруженими стосунками в жіночому коледжі, які призводять до виявів насильства, реципієнт спостерігає можливість успішної співпраці незаміжних дослідниць-жінок, коли таємницю розкрито і злодієм виявиться не одна з них, а хлопець, який працював служкою. Злочин у романі експліковано як своєрідну форму обурення проти «інтелектуальних досягнень» — обурення, яке сама Гаррієт Вейн ніколи не висловлює, але водночас постає його втіленням і літературною репрезентацією. Співучасть детективів та злочинця розкривається під час зізнання лиходія: «Було б добре, якби ви заробляли на життя, миючи підлоги, як це робив я, використовуючи ваші ручки, пані, для витирання пилу» [8:484-485]. В попередніх

епізодах Гаррієт уже висловлювала думку про свою роботу: «Будь-хто з таким чутливим поглядом краще б мив підлогу все життя» [8:31].

Мотив злочину в середовищі слуг — помста за самогубство її чоловіка, колишнього науковця, який був змушений полишити роботу після того, як один зі співробітників коледжу побачив його за розкраданням стипендії. Такий мотив змушує пригадати роман «Вбити батька» Джона Вейна, де репрезентовано образ металурга Чарлза. У романі Д. Саєрс зізнання служниці фактично є підтвердженням того, чого варті наукові ступені в академічному світі, який насправді є пародією на світ науковців: «Не могли б ви облишити цю людину в спокої? Він говорив неправду про когось, хто вже помер сотні років тому. Ніхто на це не заслуговував. Чи був якийсь шматок паперу важливіший за все наше життя? Ви зламали його, вбивці, й заради чого?» [8:485]. «Це свого роду штучне злодіяння, — каже один із співрозмовників, — «маючи на увазі когось із коледжу» [8:97].

У будь-якому разі аналіз англійських творів із піджанрової категорії «академічний роман» показує, що у цих творах в особливий спосіб відбувається зіткнення двох різних соціальних прошарків, двох типів свідомості, зрештою, моделей поведінки представників двох різних соціальних класів, причому автори романів підважують авторитетність позиції кожного з них: і представника наукової чи мистецької богеми, наділеного особливим знанням (а поруч із цим і звичайними людськими рисами, як от скнарість, дворушність, егоїзм тощо), і «порт'є», який постає особливим «чинником» англійського «академічного роману», виконуючи в художньому просторі функцію антипода до світу наукових псевдоцінностей і водночас роль суб'єкта, який ставить під сумнів місце науковців у соціальній ієрархії Англії.

Отже, англійський «академічний роман» у такому разі постає інваріантом соціального або соціально-психологічного роману, позаяк у ньому експліковано складні соціальні колізії й порушено проблеми розуміння представниками одного соціального класу діяльності представників іншого, що детермінує конфліктність і соціальну напругу.

Література

1. Carter I. *Ancient Cultures of Conceit: British university fiction in the post-war years* / Ian Carter. — London : Routledge 1990. — 317 p.
2. Ishiguro K. *The Remains of the Day* / Kazuo Ishiguro. — London : Faber, 1989. — 245 p.
3. Ishiguro K. *The Unconsoled* / Kazuo Ishiguro. — London : Knopf, 1995. — 535 p.
4. Larkin Ph. Jill / Philip Larkin. — Woodstock, NY : Overlook, 1946. — 298 p.
5. Morace R. A. *The Dialogic Novels of Malcolm Bradbury and David Lodge* / Robert A. Morace. — Carbondale, IL : Southern Illinois University Press, 1989. — 223 p.
6. Pym B. *Crampton Hodnet* / Barbara Pym. — New York : E.P. Dutton, 1985. — 302 p.
7. Rossen J. *The University in Modern Fiction: When power is academic* / Janice Rossen. — New York : St Martin's

Press, 1993. — 202 p.

8. Sayers D. Gaudy Night / Dorothy Sayers. — New York : HarperCollins, 1936. — 544 p.
9. Showalter E. Faculty Towers: The academic novel and its discontents / Elaine Showalter. — Philadelphia, PA : University of Pennsylvania Press, 2005. — 152 p.
10. Snow C. P. The Masters / C. P. Snow. — London : Macmillan, 1951. — 312 p.
11. Wain J. Strike the Father Dead / John Wain. — London : Macmillan, 1962. — 300 p.
12. Waugh E. Brideshead Revisited / Evelyn Waugh. — Boston, MA : Little, Brown, 1945. — 395 p.
13. Wells H. G. Love and Mr Lewisham: The story of a very young couple / H. G. Wells. — London : Everyman, 1993. — 208 p.

References

1. Carter, I. (1990) Ancient Cultures of Conceit: British university fiction in the post-war years. London : Routledge.
2. Ishiguro, K. (1989) The Remains of the Day. London : Faber.
3. Ishiguro, K. (1995) The Unconsoled / Kazuo Ishiguro. London : Knopf.
4. Larkin, Ph. Jill (1946) Woodstock, NY : Overlook.
5. Morace, R. A. (1989) The Dialogic Novels of Malcolm Bradbury and David Lodge. Carbondale, IL : Southern Illinois University Press.
6. Pym, B. (1985) Crampton Hodnet. New York : E.P. Dutton.
7. Rossen, J. (1993) The University in Modern Fiction: When power is academic. New York : St Martin's Press.
8. Sayers, D. (1936) Gaudy Night / Dorothy Sayers. New York : HarperCollins.
9. Showalter, E. (2005) Faculty Towers: The academic novel and its discontents. Philadelphia, PA : University of Pennsylvania Press.
10. Snow, C. P. (1951) The Masters. London : Macmillan.
11. Wain, J. (1962) Strike the Father Dead. London : Macmillan.
12. Waugh, E. (1945) Brideshead Revisited. Boston, MA : Little, Brown.
13. Wells, H. G. (1993) Love and Mr Lewisham: The story of a very young couple. London : Everyman.

УДК 821.14'(02)-22Арістофан

О. В. Литовська

Харківський національний медичний університет

Метатеатральність комедій Арістофана в контексті розвитку європейської драматургії

Литовська О. В. Метатеатральність комедій Арістофана в контексті розвитку європейської драматургії. Явище метатеатральності постає однією із домінант розвитку сучасного театру. Твори Арістофана не лише містять численні зразки автореферативності драми на рівні сюжету та організації театральної вистави, але й репрезентують розгорнутий театральний та історичний контекст для аналізу метадраматичних тенденцій в античній драмі. Так, метатеатральність арістофанівських комедій, з одного боку, постає взірцем для жанрового зсуву у творчості Еврипіда, з іншого – повністю відкидається у новій комедії Менандра. Функції теоретичного осмислення театру переходять до літературної теорії Арістотеля. На прикладі розвитку античної комедії ми стикаємося з інваріантом розвитку європейського театру, за якого метатеатральність заміщується «правдоподібністю», а здатність театру до автореферативності заміщується систематизованою літературною критикою.

Ключові слова: Автореферативність, Арістофан, давньоаттична комедія, метадрама, метатеатральність.

Литовская А. В. Метатеатральность комедий Аристофана в контексте развития европейской драматургии. Явление метатеатральности выступает одной из доминант развития современного театра. Произведения Аристофана не только содержат многочисленные примеры автореферативности драмы на уровне сюжета и организации театрального представления, но и репрезентуют развернутый театральный и исторический контекст для анализа метадраматических тенденций в античной драме. Так, метатеатральность аристофановских комедий, с одной стороны, выступает образцом для жанрового сдвига в творчестве Еврипида, с другой – полностью отбрасывается в новой комедии Менандра. Функции теоретического осмысления театра переходят к литературной теории Аристотеля. На примере развития античной комедии мы сталкиваемся с инвариантом развития европейского театра, при котором метатеатральность замещается «правдоподобностью», а способность к автореферативности замещается систематизированной литературной критикой.

Ключевые слова: Автореферативность, Аристофан, древнеаттическая комедия, метадрама, метатеатральность.